

ปฏิบัติจริง

พระอาจารย์สงบ มนฺตสนฺโต

ถาม-ตอบ ปัญหาธรรม วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๕๔

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ข้อ ๓๑๔. เนาะ

ถาม : ๓๑๔. เรื่อง “จิตกับขันธ”

ที่หลวงพ่อบอกว่า “จิตไม่ใช่ขันธ” หมายถึงเมื่อเรามีสติ สมาธิทันเหตุการณ์ สัญญาเกิดก็ตัดขาด ขาด ขาด ไปจนจิตไม่สามารถใช้ขันธได้ เมื่อนั้นจิตก็ขาดจากขันธ มีจิตตัวหนึ่งเห็นจิตอยู่ฝั่งหนึ่ง ขันธที่ไหลผ่านไปเหมือนสายน้ำแต่ไม่สัมผัสกัน จิตจึงไม่ใช่ขันธ.. ถูกคิดประการใดหลวงพ่อบอกช่วยเมตตาตอบด้วย

หลวงพ่อบอก : อันนี้คือการปฏิบัติ เห็นไหม เวลาเขาปฏิบัติไปเขามีอาการของเขา ที่นี้คำว่าจิตไม่ใช่ขันธ ! จิตนี้ไม่ใช่ขันธ เราเปรียบเหมือนตะกอนน้ำ.. น้ำกับตะกอน ตะกอนกับน้ำคนละอันเด็ดขาด แต่ในน้ำนั้นมีตะกอน ฉะนั้นถ้าในน้ำมีตะกอน ด้วยน้ำมีตะกอนถ้ามันขยับตะกอนกับน้ำก็ต้องอยู่ด้วยกันตลอดไป

ความสัญชาตญาณของมนุษย์ มีความคิดกับพลังงาน ฉะนั้นเราจะแยกว่าตัวไหนเป็นพลังงาน ตัวไหนเป็นความคิด พลังงานคือจิต ความคิดคือขันธ เพราะความคิดมันต้องสมบูรณ์แบบถึงจะเป็นความคิดออกมาได้ เช่นรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ

รูปคืออารมณ์.. รูปารมณ์ รูปที่เป็นอารมณ์ อารมณ์ความรู้สึกนี้มันสมบูรณ์ด้วยขันธ ๕ ฉะนั้นพอสมบูรณ์ด้วยขันธ ๕ นี้คือขันธ ๕ นี้คือขันธ แต่ขันธถ้าไม่มีพลังงาน ขันธมันก็เป็นขันธตาย ขันธที่ขยับเขยื้อนไม่ได้ ขันธจะขยับเขยื้อนได้ต่อเมื่อมันมีพลังงานขับเคลื่อน ตัวพลังงานขับเคลื่อนนั้นคือจิต ที่นี้ตัวพลังงานเฉยๆ มันขับเคลื่อนไปนี้มันขับเคลื่อนไปในอะไรถ้ามันไม่มีขันธ

ฉะนั้นขั้นกับจิตมันอยู่ด้วยกัน มันเกี่ยวเนื่องกัน มันเหมือนกับสิ่งที่เป็นขึ้นเดียวกันโดยสามัญสำนึก ทีนี้พอมันมีธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพิจารณา นี่เข้าใจตามความเป็นจริง มันถึงเห็นว่าจิตกับขั้นไม่ใช่อันเดียวกัน

“จิตเป็นจิต ขั้นเป็นขั้น”

ฉะนั้นจิตเป็นจิต ขั้นเป็นขั้นนี้มันโดยข้อเท็จจริงขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยข้อเท็จจริง โดยวิทยาศาสตร์ โดยข้อเท็จจริงที่มันเป็นจริง แต่โดยข้อเท็จจริงที่มันเป็นจริงนี้ มันเหมือนกับเด็กกับผู้ใหญ่ ในเมื่อเด็กมันไม่สามารถเข้าใจความหมายที่ผู้ใหญ่พูดได้ แต่มันเข้าใจตามสามัญสำนึกของมันได้

นี่ก็เหมือนกัน เราหัดปฏิบัติเราก็คือความคิด นี่ความคิดเป็นอะไร จิตเป็นอะไร นามเป็นอะไร เวทนาเป็นอย่างไร พวกเราจะคิดกันจนหัวแทบแตกเลยมันไม่รู้เรื่องหรอก แต่ศึกษาธรรมะพระพุทธเจ้าเข้าใจนะ ธรรมะพระพุทธเจ้า ขั้น ๕ เป็นอย่างนั้น จิตเป็นอย่างนั้นเข้าใจหมดเลย แต่พอเวลาเอาเนื้อหาข้อเท็จจริงนี้ไม่รู้เรื่อง จับต้องอะไรไม่ได้ จับต้องอะไรไม่ได้.. พอจับต้องอะไรไม่ได้ปั๊บ เราทำสิ่งใดปั๊บเราก็ให้คำมันไป อ้อ.. อย่างนี้เป็นจิต อ้อ.. อย่างนี้เป็นขั้น อ้อ.. อย่างนี้เป็นเวทนา

เวลากาวนาเข้าไป เราเริ่มต้นกาวนาเข้าไปเราจะเริ่มทดสอบประสบการณ์ เขาเรียกว่าปริยัติกับปฏิบัติ.. พอเราปฏิบัติไป ความปฏิบัติไปเหมือนเด็ก เด็กกับผู้ใหญ่ เห็นไหม ผู้ใหญ่พูดนี้เด็กจะเข้าใจตามผู้ใหญ่ไม่ได้ แต่ความรับรู้ความต่างๆ เขาเข้าใจได้ในระดับของเขา

ฉะนั้นจิตเวลามาปฏิบัติเหมือนเด็กๆ พวกเรานี้เหมือนเด็กๆ เลย จิตที่หัดปฏิบัติใหม่เหมือนเด็กๆ หมด จับต้นชนปลายอะไรไม่ถูกสักอันหนึ่ง แต่เด็กมันจะบอกว่าผู้ใหญ่นี้เป็นไฉนเสาร์นะ ผู้ใหญ่นี้ยุ่งมากเลย มันเก่งตลอดเลย นี่พอมันเก่งตลอด พอ กาวนาไปมันก็จะมีการประสบการณ์ของมัน ทีนี้พอประสบการณ์ของมันมันถึงที่คำถามนี้ไง ลงมาที่คำถามว่าจิตที่หลวงพ่อบอกว่า “จิตไม่ใช่ขั้น”

หลวงพ่อบอกว่า.. แล้วก็คงค้างในใจนำคุณเลยนี่ โอ้โฮ.. มันก็ยุ่งไปนำคุณ เพราะว่าผู้ใหญ่พูดกับเด็กใจ เด็กมันเข้าใจไม่ได้หรอก ฉะนั้นพอเวลาปฏิบัติไปใช้ใหม่

ถาม : หมายถึงเมื่อเรามีสติ สมาธิทันเหตุการณ์ สัญญาเกิดก็ตัดๆ จนไม่สามารถใช้ขั้นได้ เมื่อนั้นจิตก็ขาดจากขั้น มีจิตตัวหนึ่งเห็นจิตอยู่ฝั่งหนึ่ง ขั้นที่ไหลผ่านเหมือนสายน้ำที่ไม่สัมผัสกัน จิตจึงไม่ใช่ขั้น.. ถูกผิดประการใด

หลวงพ่อ : ถูก ! ถูกในระดับหนึ่งนะ ฟังให้ดีพอบอกว่าถูกบ้างว่าถูกหมดเลย.. ตอนนี้นั้นมันมีปัญหา มาเมื่อวานลูกศิษย์เขามาคุยด้วย เขาบอกหลวงพ่อบอกไปนี่เขาคำนหมดเลย ผิดทุกอย่างเลย เพราะอะไรรู้ใหม่ มันถูกในระดับหนึ่ง นี่ระดับของเด็กใช้ใหม่ กับระดับของผู้ใหญ่ ระดับของผู้ทรงคุณวุฒิ ความถูกผิด ปัญญาที่มันแตกต่างกันทั้งนั้นแหละ พอบอกว่าถูกบ้างเขาจะเอาอันนี้มาเป็นมาตรฐานเลย มันถูกของผู้ปฏิบัติใหม่แต่มันไม่ถูกหรอก

คำว่าถูกนี่จะถูกหมายถึงถ้าเป็นสัมมาสมาธิ จิตนี้ เห็นใหม่ ขั้นเหมือนเปลือกส้ม สมาธิเหมือนเนื้อส้ม สัมกับเปลือกส้ม ชื่อส้มมามันก็ได้ส้มมาหนึ่งผล สัมหนึ่งผลมีทั้งเปลือกส้มและเนื้อส้ม โดยสามัญสำนึกของความคิดมันเหมือนส้มลูกหนึ่ง เหมือนความคิดลูกหนึ่ง พุทโธ พุทโธ พุทโธ พุทโธ พุทโธ หรือใช้ปัญญาอบรมสมาธิ มันจะผ่านจากเปลือกส้มเข้าไปสู่ผลส้ม.. เปลือกส้มคือขั้น เปลือกส้มคือรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ.. จิต ! จิตคือตัวเนื้อส้ม เนื้อส้มคือตัวจิต ตัวเปลือกคือตัวขั้น คือสามัญสำนึก คือความรู้รู้สึกเรา

ฉะนั้นถ้าเราคิดนี้เราคิดโดยเปลือก สัมหนึ่งผลมันมีเปลือก ไปวางไว้ที่ไหนก็คือ สัมผลนั้น ผลนั้น ผลนั้น.. ถ้าเราแกะเปลือกส้มนั้นออกมันก็เป็นเนื้อส้ม ถ้าแกะเปลือกออกนี่พุทโธ พุทโธ พุทโธ พุทโธจนมันหดเข้ามาเป็นเนื้อส้ม.. เนื้อส้มมีรสหวาน เปลือกส้มมีรสขม รสขมนะ ความรู้สึกสามัญสำนึกนี้รสขม แต่เราพอใจเราเป็นความสุข ความรู้สึกของเราสัมผัสกันได้แค่เปลือกส้ม ความนึกคิดเรานี้คือเปลือกส้ม จับสัมผัสก็คือทั้งผลนั้นๆ

ฉะนั้นถ้ามันสัมมาสมาธิเข้าไปมันผ่านเข้าไป.. เราจะบอกว่าขั้นกับจิต ให้เห็นว่าในเมื่อถ้ามันตัดขาดๆ คำว่าตัดขาดนี้มันเป็นปัญญาอบรมสมาธิ ถ้ามันสัญญาใช้ใหม่

ตัดขาดๆ มีปัญหาหรือเปล่าละ ถ้ามีปัญหาเนะมันจะเป็นสัมมา ถ้าไม่มีปัญหานะมันก็เป็นประสบการณ์ของเรา คือเราตัดอย่างนี้ เราใช้ตัดสัญญาๆๆ ไซ้ใหม่ ตัดจนขั้นซัด

ไม่ขาดหรอก ตัดจนขั้นนี้เนะ พอเราตัดอยู่ตำแหน่งเดียว พอตัดบีบความสืบทอดเห็นใหม่ สัมกับเปลือกสัมนี้ระยะห่างของมัน ระยะห่างของสัมกับเปลือกสัมมันห่างระยะห่างของเปลือกสัม พอเราเห็นบีบเราก็บอกว่าไอ้โฮ.. มันอยู่คนละฝั่ง

“มีจิตตัวหนึ่งเห็นจิตอยู่อีกฝั่งหนึ่ง” อันนี้มันเป็นสัญญาของคนได้ ถ้าเราใช้ปัญหาอย่างไร เรามีเป้าหมายอย่างไร เราสร้างเป้าหมายอย่างไร เราทำตามอย่างนั้น มันจะได้ผลอย่างที่เราคิดใจ คือความคิดมันเป็นกรอบ แล้วเราทำตามความคิดนั้น เรามาดูตามความคิดนั้นมันเลยจิตเป็นฝั่งหนึ่ง จิตมีตัวหนึ่ง ความเห็นอยู่ฝั่งหนึ่ง คือว่ามันแยกระยะห่างได้

แต่นี้มันเป็นความเห็นของบุคคลนะ นี่มันเป็นนิมิต มันเป็นรับรู้ ถ้ามันเป็นนิมิตเป็นความรับรู้เนะเขาถามว่าให้หลวงพ่อบุญตาแนะนำด้วยว่าถูกหรือผิด เราจะบอกว่าถ้าเป็นเด็กๆ นี่ถูก ! เด็กๆ หมายถึงว่าเด็กๆ นี่เนะเริ่มต้นใครมีลูกน้อยก็อยากให้ลูกเดินได้ ใครมีลูกน้อยก็หวังว่าเมื่อไรลูกจะพูดได้ วันไหนลูกจะเดินได้ ใครภาวนาอย่างไรก็หวังว่าวันใดจิตเราสงบได้ ถ้าจิตสงบได้เนะ เด็กมันจะหัดเดินหัดพูดมันก็ต้องมีความผิดพลาดเป็นธรรมดา

จิต ! จิตถ้าจะหัดภาวนามันต้องทำความสงบของใจเป็นธรรมดา ฉะนั้นเวลาเห็นจิตตัวหนึ่งเห็นอยู่อีกฝั่งหนึ่งมันก็เหมือนเด็ก เด็กมันหัดเดินมันก็ล้มลุกคลุกคลาน มันหัดพูดก็พูดผิดพูดถูก เด็กมันพูดไม่ให้เป็นเลยนะ เวลาเด็กพูดเป็นห้ามผิดสักคำนี้ไม่มีคนพูดได้หรอก เด็กมันก็พูดไม่ชัด พูดผิดบ้างมันเป็นเรื่องธรรมดา

จิตมันมีการเห็นของมัน เห็นใหม่ ที่ว่าเห็นนิมิต เห็นต่างๆ เป็นความผิดพลาด เป็นความผิดพลาด.. จริงหรือ ! จริงหรือ ! การฝึกหัดของจิตมันก็มีการทดสอบมันเป็นธรรมดา แต่ทดสอบแล้วจิตนั้นมันต้องมีวิฤติภาวะ อะไรผิดอะไรถูกมันต้องแยกแยะของมันเป็น ถ้าจิตอันไหนมันแยกแยะว่าอะไรผิดอะไรถูกได้มันก็จะเจริญออกงามมา มันก็เข้าสัมมาสมาธิ แต่จิตที่มันอ่อนแอมันแยกถูกแยกผิดไม่เป็นไซ้ใหม่ มันก็ว่านั่นถูก นั่นถูก

เหมือนเด็ก ลูกเรานี้มันเถียงทุกวันแหละ มันว่ามันถูกทั้งนั้นแหละ พ่อแม่นี้ยุ่งมาก โอ้โฮ.. พ่อแม่นี้รำคาญมาก พ่อแม่ว่าหนูผิดทุกวันเลย หนูนี้เทวดานะ

อันนี้ก็เหมือนกัน เวลาปฏิบัติไปมันมีผิดมีถูกมันเป็นเรื่องธรรมดา มันเรื่องธรรมดาของวงกรรมฐานนะ วงกรรมฐาน ครูบาอาจารย์ท่านเป่ากระหม่อมใครมาท่านจะรู้เลย ท่านจะวางรากฐานมา หลวงตาท่านพูดถึงหลวงปู่หล้าว่า หลวงปู่หล้าบวชในงานศพหลวงปู่มั่น.. หลวงปู่หล้าแล้วก็หลวงปู่ตัน แล้วก็หลวงปู่ลี นี่หลวงตาท่านบวชให้แล้วท่านเป่ากระหม่อมมา ท่านเถียงมาตั้งแต่เด็ก ๆ เลย

ท่านเถียงมาตั้งแต่ว่าภavanaให้ตั้งสมาธิให้เป็น ภavanaให้เป็น ท่านเถียงของท่าน มันมันจะรู้อย่างนี้ แต่ถ้ามันเป็นปริยัตินะ ว่าพุทธพจน์ ! พุทธพจน์ ! พุทธพจน์เอาบรรทัดวัดตลอด เอาบรรทัดจับเข้าไปตลอดเลย เอียงนูนบรรทัดจับตลอด แล้วเด็กมันจะโตอย่างไรละ

แต่ถ้าวงกรรมฐานเรานะ นี่หลวงตาท่านพูดเองว่าหลวงปู่ตัน หลวงปู่หล้า หลวงปู่ลี บวชในงานศพหลวงปู่มั่น นี่ท่านเป่ากระหม่อมมา ท่านเถียงมา ท่านดูแลมา ท่านคอยประคองมา ถ้าประคองมาความผิดความถูกอย่างนี้มันเกิดมาตลอด ถ้าความผิดความถูกอย่างนี้มันเกิดขึ้นมา เราจะบอกว่าถ้ามันจะผิดมันจะถูกนี้เราทำไปเถอะ เรามีครูบาอาจารย์นะ ครูบาอาจารย์จะคอยแนะนำเราเอง

ฉะนั้นจิตที่ไม่ใช่ขั้นนี้ละ มันไม่ใช่ขั้นนี้แต่ ! แต่ในวิภูฏะ ผลของการเกิดการตาย จิตกับขั้น.. มนุษย์มีธาตุ ๔ และขั้น ๕ เทวดามีขั้น ๔ พรหมมีขั้น ๑ เห็นไหม คำว่าแล้วแต่เกิดในสถานะไหน ชาตินั้นธรรมชาติของมันเป็นอย่างไรรู้

ฉะนั้นจิตไม่ใช่ขั้น ! คำว่าไม่ใช่ ไม่ใช่แน่นอน เพียงแต่ไม่ใช่ ที่ว่าขาดๆ อย่างนี้ ถ้าขาดอย่างนี้บิบบมันก็เป็น.. ถ้ามันเป็นจริงนะมันจะเข้าสู่สมาธิใจ แต่ถ้าจิตไม่ใช่ขั้นโดยความเป็นจริงนะจิตต้องสงบก่อน ถ้าจิตสงบแล้วมันจะเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม แล้ววิปัสสนาโดยจิตที่เป็นสมาธิ จิตเป็นสัมมาสมาธินี้จะเห็นกายใจ กาย.. เห็นกายด้วยเจโตวิมุตติคือเห็นกายเป็นนิมิต เห็นกายโดยเป็นภาพ เป็นปัญญาวิมุตติ เห็นกายโดยความรู้สึกละจะเป็นขั้น ๕ แล้วแยกแยะมัน เห็นไหม

นี่เราจะแยกแยะว่าขั้น ๕ พอแยกแยะขั้น ๕ นะ พอขั้น ๕ ถ้าเราแยกแยะส่วนใดส่วนหนึ่ง ขั้น ๕ นั้นมันจะหมุนไปไม่ได้ ขั้น ๕ นั้นมันจะไม่สมบูรณ์ในขั้น ๕ จะไม่สมบูรณ์ในขั้น ๕ อารมณ์เกิดไม่ได้ ความคิดเกิดไม่ได้ ความคิดถ้าไม่มีรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ.. กระบวนการของมันเป็นกระบวนการที่มันจบสิ้น ความคิดไม่มีเกิด !

ความคิดฟุ้งซ่านๆ ที่เขาว่ากันไป ฟุ้งซ่านมันเป็นผล แต่ความเกิดของความคิดมันมาจากไหน ความเกิดของความคิดมันมาจากไหน.. นี่ถ้ามันเข้าไปเห็นตามความเป็นจริงนะ เห็นความคิดมันเกิดมาจากไหน นี่พอความคิดมันดับ มันดับแล้วเหลืออะไร ดับแล้วเหลือจิต จิตคืออะไร จิตคือสัมมาสมาธิ สัมมาสมาธิออกรู้อะไร ออกรู้ในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม

ในธรรมคืออะไร คือธรรมารมณ์ ธรรมคือขั้น ๕ ใจ ธรรมคือความคิด ความรับรู้สีกของเราที่เป็นธรรม เป็นธรรมเพราะอะไร เป็นธรรมเพราะจิตมีสัมมาสมาธิ พอเป็นธรรมขึ้นมา จิตเป็นสัมมาสมาธิจิตมันแยกอย่างไร พอแยกขั้น ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ขั้น ๕ ขั้น ๕ ไม่ใช่ทุกซ์ ทุกซ์ไม่ใช่ขั้น ๕ มันขาดอย่างไร ถ้ามันขาดอย่างนั้นถึงว่าจิตไม่เป็นขั้น ๕ จริงใจ

จิตไม่เป็นขั้น ๕ จริงต้องเกิดเป็นวิปัสสนาญาณ แต่จิตที่ว่าจิตกับขั้น ๕ นั้นมันเป็นสมณะ คือเราพยายามทำความสงบของใจใจ แล้วเรากำลังว่านี่มันขั้น ๕ อย่างไร เพราะอะไร เพราะสัญญาตัดๆ นี่มันไม่มีปัญญาหรือ ตัดๆ นี่ตัดสัญญาๆ ตัดจนมันแยกออกไป ตัดนี้มันก็เหมือนบริกรรมพุทโธ พุทโธ พุทโธนี่แหละ คำว่าตัด เห็นไหม มันเหมือนกัน คนภาวนาเป็นมันจะเข้าใจได้ คำว่าตัดๆ คือว่าไม่ให้ความคิดสืบทอดใจ ให้พลังงานกับความคิดมันแยกกัน แยกกันด้วยสติของเรา แยกกันด้วยสติของเราแต่มันไม่มีปัญญาวิปัสสนา ถ้าในเมื่อมันไม่มีปัญญาวิปัสสนานี้ มันตัดๆ อย่างนี้มันก็เหมือนกับคำพุทโธ พุทโธ.. พุทโธเพื่อเอากำลัง

ฉะนั้นถ้ามันขาดอย่างนี้ เห็นไหม เพราะคำว่าตัดๆ นี่มีปัญญาหรือเปล่า ถ้าไม่มีปัญญา มรรค ๘ ครบไหม นี่มรรค ๘ มีสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปไป งานชอบ เพียรชอบ ระลึกชอบ สติชอบ ปัญญาชอบ นี่ถ้ามันอย่างนั้นบ๊อบ จิตกับขั้น ๕ จะแยกให้เห็นชัดๆ เลย

จิตเป็นจิต ชันช์เป็นชันช์ ทุกข์เป็นทุกข์แยกออกเลย สิ่งโยชน์ขาดเลย ถ้าขาดนี้เป็นพระ
โสดาบัน.. นั่นเป็นตามความเป็นจริงนะ ฉะนั้นจิตไม่ใช่ชันช์

จิตกับชันช์.. โช้ ! จิตกับชันช์ นี้ความรับรู้ รู้ได้แค่ไหนใจ เพราะคำถามเขาบอกว่า
“ตั้งแต่หลวงพ่อบอกว่าจิตไม่ใช่ชันช์” นี้เขาก็งงนะ แต่งก็ส่วนงงไปเถอะ ในพุทธพจน์ก็
ส่วนพุทธพจน์นะ เวลาปฏิบัติไปมันจะปฏิบัติไป.. นี้ว่าจิตกับชันช์นะ

อันนี้สิมันจะยาวมากเลย จะให้เห็นว่าปริยัติกับปฏิบัติมันแตกต่างกันอย่างไร
คำถามคนๆ เดียวกันนะ เขาถามไปเรื่องปฏิบัติก่อน แล้วเขาถามปฏิบัตินี้เขาพูดออกมา
โดยที่แบบว่า พูดแล้วมันไม่เต็มปากเต็มคำไ้เพราะว่ามันไม่ชำนาญ แล้วเขาก็ถามปัญหา
ซ้อนมาอีกปัญหาหนึ่งเป็น ๒ ปัญหา ในคนๆ เดียวกัน ฉะนั้นเราจะตอบทีละเรื่องนะ
ตอบเอาที่เขาพยายามจะพูดให้เป็นกรรมฐานก่อน

ถาม : ๓๑๕. “กราบนมัสการปีใหม่ครับหลวงพ่อ พร้อมคำถาม”

กราบนมัสการปีใหม่ ๒๕๕๔ ครับ ขอให้ธาตุขันธุ์หลวงพ่อมีพลานามัยแข็งแรง
นะครับ ขอบพระคุณหลวงพ่อที่ให้แง่คิดผมมากมายหลายด้าน มากกว่าเดิมที่ผมเคยรับรู้
หลายเท่า มีคำถามยาวสักหน่อย แต่อาจมีการอ้างอิงเหมือนครั้งแรกๆ ที่ผมถามหลวงพ่อ
คำถามนี้เกี่ยวกับการตรวจสอบความเห็น (ทิฐิของผมครับ ต้องการทราบว่าเป็นถูกต้อง
หรือเปล่า)

๑.ครั้งแรกๆ ผมได้ยินหลวงพ่อเทศน์ว่า “จิตไม่เคยตาย” ตอนนั้นผมฟังแล้วงง
มาก ย้อนพิจารณาไปมาอยู่น่าจะเป็นเดือนจึงเข้าใจว่า ที่ตายนั้นคือกาย ชันช์ ๕ ประกอบ
กัน แบบนี้ผมเข้าใจถูกหรือผิดครับ

หลวงพ่อ : มันก็ถูกส่วนหนึ่ง ถูก ๘๐ เปอร์เซ็นต์ แต่มันไม่ถูกทั้งหมดใจ ถูก ๘๐
เปอร์เซ็นต์

จิตไม่เคยตาย ! จิตไม่เคยตายนี้มันถึงว่าจิตนี้มันเป็นธาตุรู้ที่มหัศจรรย์ ทีนี้ธาตุรู้
มหัศจรรย์ พอพูดนี้มันมีชาวพุทธเราพูดมากเลยว่าจิตไม่เคยตายจิตมันคงนี้มันจะเป็น

อาตมัน เป็นอาตมันคือฮินดูใจ เขาบอกว่าพูดอย่างนั้นไม่ถูก เขาจะบอกว่าจิตนี้มันตายก็คือตาย แต่ความจริงปฏิบัติแล้ว เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางกรรมและวินัยไว้ คือสิ่งที่เป็นประสบการณ์ที่ควรเป็นประโยชน์ ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ คือ ๘๔,๐๐๐ ข้อ แต่ถ้ามันจะพูดออกไปให้มันแตกแขนงแยกออกไปนี่มันจะไปได้อีก เพราะกรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “เหมือนกับใบไม้ในป่า”

กรรมในพระไตรปิฎกนี้เหมือนกับใบไม้ในกำมือ.. ๘๔,๐๐๐ นี้คือใบไม้ในกำมือกำมือหนึ่งเท่านั้น แต่ข้อเท็จจริง ความจริงมันเหมือนป่าทั้งป่าเลย มันมีมหาศาลที่มหัศจรรย์ที่จะพูดอีกมากมายได้หมด ฉะนั้นคำพูดขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันมีข้อจำกัด พอข้อจำกัดอย่างนั้นปั๊บ บอกจิตไม่เคยตายก็ว่าจิตไม่เคยตายๆ มันอธิบายไปนี่มันก็เหมือนใบไม้ในป่า เราจะอธิบายกันไปจนคนที่ไม่มีหลัก มันก็เลยจับต้นชนปลายไม่ถูก

ฉะนั้นคำว่าจิตไม่เคยตาย.. จิตมันไม่เคยตายเพราะมันย้อนกลับมาถึงจิตขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ว่าเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าย้อนไปบุพเพนิวาสานุสติญาณ นี่ไม่มีต้นไม่มีปลาย เห็นไหม แล้วเวลาท่านย้อนกลับไป คุณสิว่าเป็นพระโพธิสัตว์นี่ ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย มันยืดยาวขนาดไหน นี่มันไม่เคยตาย.. ถ้ามันเคยตายนะ ๔ อสงไขย การตายขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้จนนับต้นนับปลายไม่ได้

เราจะบอกว่าเหมือนกับการทำงานยังไม่เสร็จใช่ไหม เราทำงานยังไม่เสร็จเราต้องทำงานต่อไปจนกว่างานเราจะเสร็จใช่ไหม จิตก็เหมือนกัน จิตเวลามันสร้างบุญญาธิการมาเป็นพระโพธิสัตว์ มันสร้างมาเรื่อยๆ เห็นไหม สร้างมาเป็นพระพุทธเจ้า นี่มันไม่มีต้นไม่มีปลาย มันสร้างมาตลอด ทีนี้พอมันสร้างมาตลอด นี่ไงถ้ามันตายมันตัดตอนกัน ผลของกรรม พันธุกรรมทางจิตมันจะส่งต่อกันอย่างไรล่ะ มันจะพัฒนาการต่อเนื่องกันไปอย่างไรว่าจะไปเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่มันเลยจิตไม่เคยตาย

ฉะนั้นจิตไม่เคยตายนี่มันไม่เคยตาย แต่การตาย ภพชาตินี้ อย่างที่ว่า “การตายคือขันธ์ ๕ ที่ประกอบกันนี้ใช่ไหมครับ” ถูก ! การตายคือวาระของมนุษย์ใจ จิตนี้เวลาไปเกิด เห็นไหม วนในวัฏฏะมันเป็นวาระใด นี่วาระมนุษย์ วาระเทวดา วาระพรหม ตกไป

วาระของสัตว์เดรัจฉาน เวลามันไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานละ ๗ วัน ๘ วัน นี้ ๗ วัน ๘ วัน หมดยุขัยแล้ว มันตกวาระใดนี่วาระมันเปลี่ยน แต่ตัวประธานคือตัวจิตมันไม่เคยเปลี่ยน มันมีของมันอยู่อย่างนั้น มันถึงมีเวรมีกรรมคือเราที่นั่งอยู่นี่ไง

ทำไมจิตเราไม่เหมือนกัน ความคิดเราไม่เหมือนกัน ความรู้สึกเราไม่เหมือนกัน เกิดในพ่อแม่เดียวกันนะ แม้แต่เกิดเป็นคู่แฝดไข่ใบเดียวกันนะ คู่แฝดนี้คิดไม่เหมือนกัน ไข่ใบเดียวกันเลยทำไมมันไม่เหมือนกัน แล้ววาสนาก็ไม่เหมือนกัน สองคนนี่ไม่เหมือนกันเลย แผล ๔ แผล ๗ แผล ๘ อะไรนั่นนะมันไม่เหมือนกันหรอก เพราะจิตหนึ่ง จิตมันไม่เคยตายใจจิตแตกเป็น ๒ ไปไม่ได้ แต่เวลามันเกิดมันเกิดมาอย่างไร.. นี้พูดถึงจิตไม่เคยตายนะ

ถาม : ๒. หลวงพ่อได้เทศน์ว่า “วิญญูณไม่ใช่จิต” ซึ่งมันขัดกับความเข้าใจเดิมๆ ของผม แต่แล้วความมั่นใจที่ว่าหลวงพ่อก็คือพระปฏิบัติ หลวงพ่อต้องพูดจริงสิ สิ่งที่เราเข้าใจเดิมๆ อาจจะเข้าใจความจริงไม่หมด ผมพิจารณาไปเรื่อยๆ คำตอบที่ผมได้มีดังนี้

๑.จิตคือทั้งหมด แต่วิญญูณคือส่วนย่อย ขึ้นอยู่กับภพชาติ ขึ้นอยู่กับชั้น ขึ้นอยู่กับอายตนะ (นี่ข้อหนึ่ง)

๒.จิตคือขากอกที่เรียกว่าจิตดวงเดียวเที่ยวไป (นี่อีกข้อหนึ่ง)

๓.วิญญูณคือขาเข้า คือความรู้ธรรมต่างๆ เข้ามา

แบบนี้ผมเข้าใจถูกหรือผิดครับ ครบถ้วนหรือไม่ครบถ้วนอย่างไรครับ

หลวงพ่อก : กรณีอย่างนี้นะเราดีใจ เราดีใจว่าคนไปตรีกธรรมะอย่างนี้ เราใช้ประสบการณ์ของเราว่าถ้าทำอย่างนี้เขาเรียกว่าปัญญาอบรมสมาธิ คือเราตรีกในธรรม เราจะเกิดปัญญา เกิดความพิจารณา ความเกิดอย่างนี้นี่มันปัญญาอบรมสมาธิ แล้วมันก็เกิดความเข้าใจขึ้นมาอย่างนี้ นี้พูดถึงเข้าใจอย่างนี้นะ เดี่ยวคำถามต่อไปมันจะเฉลยตรงนี้หมดเลย

อันนี้เราบอกว่านี่เขามีพื้นฐานทางวิชาการ คือเขาเป็นปริยัติว่าอย่างนั้นเถอะ แล้วนี่เขามาปฏิบัติเพราะเขามาฟังเทศน์เราแล้วเขาพยายามปฏิบัติตาม แล้วเขาใช้ปัญญาของ

เขา เขาตริกได้แค่นี้ ตริกนี้คือใช้ปัญญา เห็นไหม ปัญญาแยกแยะ ถ้ามันตริกแล้วมัน
ปล่อยเขาเรียกปัญญาอบรมสมาธิ ถ้าตริกอย่างนี้ นี่คือการภาวนาอย่างหนึ่ง คือปัญญา
อบรมสมาธิ สมาธิอบรมปัญญา

ฉะนั้นเวลาบอกวิญญาณไม่ใช่จิต แล้วความรู้สึกจิตคือทั้งหมด.. ใช่ ! จิตคือ
ทั้งหมดคือภพ จิตคือภพนะ อาสวะ ๓ ! วิชาสวะ กิเลสสวะ อวิชาสวะ.. วิชาสวะ ภวา
สวะ

ภवासวะคือภพ.. ภพคือฐิติจิต ภพคือตัวจิต

วิญญาณ.. อวิชา ปัจจยา สังขารา สังขารา ปัจจยา วิญญาณัง วิญญาณะปัจจะยา
นามะรูปัง เห็นไหม นี่ปัจจุสมุปบาท ในวงรอบของพลังงานก่อนที่มันจะตั้งเป็นภพ
ขึ้นมามันจะมีความปฏิสัมพันธ์ของมัน.. จนความปฏิสัมพันธ์ของมันครบรอบ พอ
ครบรอบขึ้นมามันเป็นภพ มันเป็นความรับรู้ไง นี่ความรู้สึก จิตเดิมแท้ๆ ฐิติจิตนี้ !

ฐิติจิต เห็นไหม มันจะมีปฏิสัมพันธ์ของมัน จนกว่ามันจะรับรู้ของมัน ถ้ามันไม่มี
ปฏิสัมพันธ์ของมัน มันรับรู้โดยตัวมัน มันก็รู้ของมัน แต่มันรับรู้โดยไม่รับรู้ตัวมันเองนั่น
คือตัวจิต ! ตัววิญญาณล่ะ.. รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ..

วิญญาณนี้มันมีวิญญาณหยาบ วิญญาณละเอียด วิญญาณคือส่วนย่อย ขึ้นอยู่กับ
ภพชาติ ขึ้นอยู่กับขั้น ขึ้นอยู่กับอายตนะ อันนี้มันเป็นวิญญาณในวิญญาณ วิญญาณใน
วิญญาณที่ว่าวิญญาณของพรหม.. วิญญาณของพรหม วิญญาณของเทวดา วิญญาณของ
มนุษย์ วิญญาณของสัตว์ สัตว์มันก็มีความรับรู้ของมัน

ฉะนั้นมันมีอยู่ที่ขั้น อยู่ที่ขั้นที่เขาว่านี่ปัญญาของเขา นี่เราจะบอกว่าวิญญาณ
วิญญาณอายตนะใช่ไหม รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ.. วิญญาณ วิญญาณใน
อายตนะ เช่นเสียงกระทบหู แต่เรามีความรู้สึกนึกคิดเรื่องอื่นไป เรารับรู้แต่เสียงแต่เราไม่
รู้ว่าเสียงนั่นคืออะไร ฟุดถึงความหมายว่าอะไร มันไม่เกิดโสตวิญญาณ ฆานวิญญาณ
เห็นไหม นี่กลืนถ้ามันมีวิญญาณรับรู้ กลืนเกิดจากจมูก

วิญญาณเกิดจากจมูก วิญญาณเกิดจากตา วิญญาณเกิดจากสัมผัส นี่วิญญาณใน
อายตนะ ถ้ามีวิญญาณในอายตนะ นี่วิญญาณในขั้น ๕ วิญญาณในขั้น ๕ ก็เหมือนที่

เมื่อคืนนี้ที่ว่าจิตกับขันธ เพราะมีขันธถึงเกิดอารมณ์ อารมณ์ความรู้สึก.. นี้พูดถึงเวลาถ้าเราไม่ปฏิบัติเหมือนเด็กน้อย มันเรื่องใหญ่มากแบกไม่ไหว แต่เวลาคนปฏิบัติไปใช้ใหม่ พื้นฐานเลยนะเพราะมันต้องผ่านนี้เข้าไป พอจิตสงบแล้ววิปัสสนาไปเป็นโสดาบัน เป็นสกิทาคา เป็นอนาคา เป็นพระอรหันต์นะ อู้อู.. เรื่องนี้หยาบมากเลย แต่คนเวลาปฏิบัติใหม่เรื่องนี้สุดยอดลำบากที่สุดเลย เวลามันเข้าไป

ฉะนั้นที่เขาบอกว่า “จิตคือทั้งหมด วิญญาณคือส่วนย่อยที่ขึ้นอยู่กับภพภูทกหรือเปล่าครับ”

จิตก็คือจิต ขันธก็คือขันธ แล้วขันธก็มีขันธอย่างหยาบ ขันธอย่างกลาง ขันธอย่างละเอียด ขันธอย่างกลางคือโสดาบัน ใจขันธอย่างหยาบนะเวลาเราพิจารณาขันธ ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ขันธ ๕ พอขันธ ๕ ขาด นี้สังโยชน์ขาดเป็น ๓ ตัวเป็นพระโสดาบัน แล้วเวลาขันธอย่างกลาง เห็นใหม่ ถ้าเราพิจารณาขันธ ๕ ขันธ ๕ ที่เป็นอุปาทาน พอเวลากามราคะ ปฏิฆะมันขาด มันเบาลงนี้เป็นสกิทาคา นี้ขันธอย่างกลาง

ขันธอย่างละเอียดคนนะ ขันธอย่างละเอียดนี้มันเป็นขันธของโอฆะเลย มันเป็นปฏิฆะ โอฆะ นี้ขันธอย่างละเอียด พอขันธอย่างละเอียด นี้จิตมันพิจารณาขันธ ถ้ามันปล่อยขันธนี้ละ ปล่อยขันธคือปล่อยแม่ทัพ พอปล่อยขันธนี้ขันธขาดแล้วมันเหลืออะไร เหลือแต่จิต เหลือแต่ภพ แล้วเหลือแต่ภพ นี้เหลือแต่ภพ ภพนี้จะทำลายอย่างไร.. มันต้องทำลายขันธ ทำลายจิต ทำลายทุกอย่างเลย

นี้การทำลาย.. คำว่าทำลายทุกคนว่าเป็นการตื่นตื่น การที่เราจะทำลายมันต่อเมื่อสิ่งที่เราพูดอยู่นี้ พวกขันธ พวกจิตมันเป็นสื่อ มันเป็นพลังงาน มันไม่ใช่กิเลส แต่กิเลส มันคือตัววิชา มันใช้ขันธ ใช้สัญญา ใช้ต่างๆ ออกเป็นสื่อสารกัน นี้ออกเป็นสื่อสารนี้ มันมีกิเลสบวกเข้าไปด้วย นี้พอเราทำลายๆ จริงๆ นี้เราจะทำลายกิเลส แต่กิเลสมันอยู่กับขันธ ฉะนั้นเราถึงต้องทำลายขันธไปด้วย พอทำลายขันธไปด้วย พอทำลายขันธแล้วนี้ กิเลสมันตาย พอกิเลสมันออกจากขันธไป ขันธก็เลยกลายเป็นขันธสะอาดใจ เลยเป็นขันธที่บริสุทธิ์ใจ

ไอ้โฮ.. ขันธบริสุทธิ์ได้อย่างไร งงอีกนะ นี้พูดถึงเวลาพิจารณาไป เห็นใหม่ มันถึงเข้ามาเป็นขั้นเป็นตอนเข้ามา มันถึงบอกจะเห็นชัดได้ต่อเมื่อมันพิจารณาขึ้นไป

ฉะนั้นนี่พูดถึงว่า “จิตคือทั้งหมด แต่วิญญาณคือส่วนย่อยๆ ที่เกิดอยู่บนภพ ขึ้นอยู่กับชั้น ๕ ขึ้นอยู่กับชั้นที่ขึ้นอยู่กับอายตนะ” อันนี้คือปัญญานะ ปัญญาพิจารณาไป.. ที่เราพูดนี้เราพูดเป็นหลัก แต่เวลาผู้ถามปัญหามันมันอาจจะแบบว่ามีแตกแขนงปลีกย่อยออกไป คืออธิบายวิธีการคนเรานี้มันหลากหลาย

ฉะนั้นสิ่งที่พูดมานี้เกือบถูก ถ้าเป็นครูให้คะแนนนี้ให้คะแนน ๕๐-๕๐ คือให้คะแนน ๕๐ เปอร์เซนต์ยังไม่ครบ ๑๐๐ ให้ทำมาอีก !

ถาม : ๒. จิตคือขาออกที่เรียกว่าจิตดวงเดียวเที่ยวไป

หลวงพ่ : อันนี้จิตดวงเดียวเที่ยวไป นี้เป็นคำพูดของหลวงปู่มั่น หลวงปู่มั่นท่านพูดว่า

“จิตดวงเดียวเที่ยวไปบนช้อนบนคา ไม่มีวันพบหมดจบสิ้น”

ฉะนั้นคำว่าขาออกนี้ จิตมันเป็นจิตทั้งหมด แต่สิ่งที้ออกไปนี้มันสื่้อออกไปในอารมณ์หยาบ อารมณ์ละเอียด ฉะนั้นจิตคือจิตทั้งหมด จิตคือตัวจิต ขาออกนี้ถ้าขาออกมันไม่เป็นชั้นสื่้อออกมาไม่ได้ ที่มันออกมาคือชั้นนั้นแหละ แต่เวลาเที่ยวไปนี้มันก็เที่ยวของมันไป

ฉะนั้นจิตเที่ยวไป.. ไช้ ! คำว่าจิตดวงเดียวเที่ยวไปนี้เที่ยวเกิดบนภพชาติต่างๆ นี้ความหมายของคำนั้น ไช้ใหม่ ที่นี้เขาบอกว่าขาออกนี้มันเป็นเจตนา ถ้าพูดถึงปริยัตินะ เขาเข้ามันเป็นเจตสิก เพราะมันมีทั้งออกทั้งเข้า เราสื่้อออกไปกับเรารู้เข้ามา ไช้ใหม่.. อันนี้พูดถึงข้อที่ ๒ นะ

ถาม : ๓. วิญญาณคือขาเข้า คือการรับรู้อารมณ์ต่างๆ เข้ามา

หลวงพ่ : ไม่ใช่ ! มันธรรมชาติ วิญญาณก็คือวิญญาณนี้แหละ แต่เวลากระทบรู้ อารมณ์ที่รู้สึกคือวิญญาณ.. วิญญาณในอายตนะไง แต่ตัวปฏิบัติสมาธิวิญญาณ วิญญาณคือจิต

ที่ตัวเกิดตัวตาย นั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง มั่นอวิชา ปัจจยา สังขารา สังขารา ปัจจยา
 วิญญาณัง เห็นใหม่ สัญญาอย่างหยาบ สัญญาอย่างละเอียด สัญญาต่างๆ มันเป็นขั้นตอน
 ของมัน.. นี้พูดถึงทั้งหมดนะ เพราะคำพูดนี้เขาพูดถึงฝ่ายปฏิบัติ นี้พูดถึงฝ่ายปฏิบัติ

“แบบนี้ผมเข้าใจถูกหรือเปล่า วิญญาณคือขาเข้าทั้งหมด”

ไม่ใช่ ! ขาเข้าคือกระทบเข้ามา วิญญาณคือขาเข้า สิ่งที่เข้ามาคือเจตสิกกระทบ
 เห็นใหม่ นี้ขาเข้าทั้งหมด ความรับรู้ทั้งหมด ขาเข้าคือรูป รส กลิ่น เสียงเป็นบ่วงของมาร
 เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร ไม่ใช่มาร สิ่งที่กระทบทั้งหมดเป็นบ่วงเป็นสิ่งล่อ อยากให้เรา
 ใจ รูปหญิง รูปชายกระทบกันนี้อยากรู้อยากเห็นอยากต่างๆ เห็นใหม่ เป็นรูปกระทบเป็น
 สิ่งล่อ

“รูป รส กลิ่น เสียงเป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร ไม่ใช่มาร !”

นี่วิญญาณขาเข้ามา วิญญาณกระทบมันส่วนกระทบ แต่ตัวจิตมันมีกิเลสอยู่ มัน
 เป็นสิ่งล่อล่อให้กิเลสเราฟูใจ ล่อให้เราออกไปรับรู้ใจ นี่เวลาถ้าภาวนาเป็น กระบวนการ
 อย่างนี้จะรู้หมด นี่ใช้ปัญญาอบรมสมาธิ นี่คือปัญญาในขั้นของสมถะ คือปัญญาของขั้น
 ความสงบ คือปัญญาขั้นหาเหตุหาผล มันรู้ได้ขนาดนี้ถือว่าเก่งนะ แต่จะบอกว่าถูกผิด.. นี้
 เราพูดเป็น..อย่างถูกนี้ถ้าบอกว่าตอบโดยส่วนตัว มาคุยกันส่วนตัวนี้บอกถูก.. ถูก แต่ ! แต่
 ต้องทำต่อไป ทำให้มันถูกมากกว่านี้

ถาม : แบบนี้ผมเข้าใจถูกหรือผิดครับ ครอบถ้วนหรือไม่ครอบถ้วนครับ

หลวงพ่ : อธิบายแล้ว

ถาม : ปล. ความเข้าใจในข้อ ๒ นี้ไม่ได้มาจากการอ่านนะครับ ผมพิมพ์มาเรื่อยๆ ดู
 แล้วข้อมูลยาว ขอตัดขึ้นใหม่อีกคำถามครับ

หลวงพ่ : นี้เขาบอกว่า “ผมพิมพ์มาไม่ได้เกิดจากการอ่านนะครับ” นี้พูดถึงการ
 ปฏิบัติมานะ แต่จริงๆ แล้วปัญญาของเขานี้เขาอ่านมาเยอะ

ถาม : ๓๑๖. “คำถามต่อเนื่องครับ” (นี่ปฏิบัติทั้งหมดเลย นี่มันจะมาออกตอนนี้)

ตัดมาเป็นคำถามใหม่ ขอภัยทานด้วยนะครับ ด้วยข้อมูลนี้ใช้ภาษาทางปฏิบัติ และศัพท์เฉพาะยากๆ ดันฉบับเขามาอย่างนี้ครับ ข้อมูลชุดนี้มาจากที่ผมค้นคว้าเพิ่มเติม ผมจะพยายามเพิ่มการอธิบายศัพท์บางคำเพื่อเอาไว้เท่าที่เห็นว่าน่าจะจำเป็น

ที่ผ่านมาในเทศนาหลายๆ ตอน ผมก็เชื่อมั่นในเทศนาของหลวงพ่อ ซึ่งทุกวันนี้ยากที่จะหาผู้ที่มีความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว เทศนาความจริงให้ผู้ที่ศึกษาปฏิบัติธรรม สิ่งที่ผมสงสัยคือในข้อความต่อไปนี้ ความเห็นกลุ่มไหนที่เป็นสัมมาทิฐิและไม่สุดโต่งครับ ที่ผ่านมามีความเข้าใจเรื่องนิพพาน เรื่อยไปถึงความจริงสูงสุดอื่นๆ เช่น สุนทรียาหรือธรรมกาย ในทางพุทธมีความหมายหลายหลาก การตีความเรื่องนี้ของนักปราชญ์แบ่งออกเป็น ๓ แนวทางคือ..

๑.สายที่ถือว่าขันธ ชาติ อายุตนะ จิต และนิพพานมีอยู่จริง ทั้งหลายนี้มีอยู่แยกจากกัน สายนี้คือสายของเถรวาท เรียกว่าพวกสังขะนิยม กลุ่มนี้จะยืนยันทั้งตัวรู้ อตฺวิสัย คือจิตจะจริงแต่เปลี่ยนแปลง ยืนยันสิ่งที่ถูกรู้ ภาวะวิสัย คือรูปว่าจริงแต่ไม่เที่ยง และยืนยันสิ่งที่ถูกรู้อีกอย่างคือนิพพานว่าจริงเสมอโดยไม่แปรเปลี่ยน.. เถรวาทยืนยันความมีอยู่จริงของตัวรับรู้และสิ่งที่ถูกรู้ ตัวรับรู้คือจิต (เจตสิก) อยู่ในสภาพสังขตะ สิ่งที่ถูกรู้คือรูปอยู่ในสภาพสังขตะ สิ่งที่ถูกรู้คือนิพพานอยู่ในสภาพอสังขตะเป็นความจริงเที่ยงแท้

๒.สายที่ถือว่าไม่มีอะไรอยู่จริง ไม่มีอะไรอยู่จริงๆ ทั้งนั้นที่ยืนยันไม่ได้ เพราะทุกสิ่งไม่มีแก่นสาร บอกไม่ได้ว่านิพพานมีอยู่จริง สายนี้คือสายที่สอนเรื่องสุญญตา

มาชยมิกะ ไม่ยืนยันความมีอยู่จริงของทั้งตัวรู้และสิ่งที่ถูกรู้

จะถือว่าทั้งคู่มีอยู่ก็ได้ อยู่ในสภาพสัมพัทธ์ หรือ สังขตะเท่านั้น

๓.สายที่ถือว่าความจริงคือนอกจากจิตไม่มี เราไม่อาจยืนยันอะไรโดยไม่ผ่านจิต ดังนั้นจิตเป็นความจริงเดียวมีอยู่ เรียกสายนี้ว่าพวกจิตนิยม ไม่ได้มีความหมายเหมือนกับจิตนิยมทางฝั่งตะวันตก สายนี้แบ่งออกเป็น ๓ สายย่อย กล่าวคือ

ก.สายที่เห็นว่าจิตเกิดดับต่อเนื่อง ความหลุดพ้นหรือนิพพานมีความหมายเท่ากับ ตถตา ความเป็นเช่นนั้นเอง

ข.สายที่เห็นว่าจิตอมตะ ความหลุดพ้นคือการกลับไปสู่จิตเดิมแท้ดวงเดียวกัน สายจิตนิยมยืนยันเฉพาะความมีอยู่จริงของตัวรับรู้จิต

๓.๑ จิตที่มีอยู่จริง แต่อยู่ในสภาพสังขตะ จึงไม่ยืนยันว่าจิตมีอยู่เที่ยงแท้ นิพพานเป็นเพียงนาม ใช้อธิบายจิตที่บริสุทธิ์ นิพพานไม่มีอยู่จริง.. สำนักที่สอนแบบนี้คือโยคจาระในอินเดีย

๓.๒ จิตที่มีอยู่จริงและอยู่ในสภาพอสังขตะ ยืนยันว่าจิตมีอยู่เที่ยงแท้ นิพพานเป็นนามใช้อธิบายจิตบริสุทธิ์จึงไม่มีอยู่จริง แต่จิตบริสุทธิ์มีอยู่.. สำนักที่สอนแบบนี้คือสำนักพุทธศาสนาสายมหายานในจีนส่วนใหญ่

อธิบายศัพท์เพิ่มเติม..

๑.มารขมิภะคือนิกายที่เน้นเรื่องสุญญตา ถ้าสมัยนี้ก็คือ นิกายเซน

๒.สัมพัทธ์สิ่งที่วัดผลอาจคล้ายคลึงตามปัจจัยที่เปลี่ยนไป เช่นเวลามีความสุข รู้สึกว่าเวลาสั้น เวลาที่มีความทุกข์รู้สึกว่าเวลานั้นนาน ทั้งๆ ที่วัดจากนาฬิกาแล้วเป็นเวลาเท่ากัน

๓.โยคจาระ มีทัศนะเรื่องวิญญานต่างไปจากเถรวาท มีความเชื่อเรื่องวิญญาน ๘

หลวงพ่ : โอ้โฮ.. นี่คือนิยามปัญหาที่ ๒ ถ้าปัญหาที่ ๒ มาเห็นใหม่ พอเข้ามาแล้ว มันก็เป็นเรื่องปริยัติทั้งหมดเลย ฉะนั้นพอเรื่องปริยัตินี้เพราะว่าสงสัย เพียงแต่นี้ทดสอบ ทริฐกันใจ

เรื่องเถรวาทนี้สุญญตา.. สุญญตาหรือธรรมกายในพุทธศาสนา ไอ้สายนี้เราพูดถึงว่าถ้าปฏิบัติแล้วจึงรู้ สิ่งต่างๆ นี้เราก็สงสัยไปหมดแหละ เราจะบอกว่าเวลาพระเจ้าอโศกมหาราช เห็นใหม่ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว พระเจ้าอโศกฯ นี้อีก ๑๐๐ ปีถึงเกิดมา แล้วเชื่อมั่นในพุทธศาสนามาก แล้วฟื้นฟูพุทธศาสนาเสร็จแล้วนี่ส่งออกไป ๘ สาย สายของเรามาจากลังกา เห็นใหม่ มาลังกา มาลังกาแล้วมา

สุวรรณภูมิ นี่สายน้ำมันเป็นเถรวาทส่วนใหญ่ แล้วออกไปทางจีนต่างๆ นี้ออกไปทาง
 ญี่ปุ่นก็มี ฉะนั้นออกไปทางญี่ปุ่นมันก็เลย..

เราจะบอกว่าสิ่งที่แตกต่างกัน เห็นใหม่ เวลาพุทธศาสนาเผยแผ่ออกไป ในภูมิภาค
 นั้น ในชุมชนนั้น ในพื้นฐานเดิมของวัฒนธรรมประเพณีเขานั้น นี่มันก็ทำให้ศาสนานี้มี
 มุมมองแตกต่างกันไปจากสภาวะศีลธรรมหรือวัฒนธรรมของเขา.. วัฒนธรรมใด ฉะนั้น
 วัฒนธรรม นี่วัฒนธรรมของเขามันก็เปลี่ยนแปลงไปใหม่ วัฒนธรรมของเขาพุทธศาสนา
 มันเข้าไป พุทธศาสตร์เป็นหลัก ทีนี้ความเห็นความแตกต่างกันไป มันก็แตกต่างกันไป
 โดยสภาวะแวดล้อม สภาวะต่างๆ

นี่ในปัจจุบันนี้ พอเริ่มย้อนกลับมาปัจจุบันนี้ เห็นใหม่ โลกมันแคบ นี่ทุกอย่างเรา
 ออกสืบค้น พอออกสืบค้นตามแนวคิดต่างๆ แล้วเราก็จะเอามารวมกันว่าอะไรผิดอะไร
 ถูก แต่สิ่งที่สืบค้นนี้มันมีอายุมา ๒,๐๐๐ กว่าปี.. พระเจ้าอโศกมหาราช นี่ศาสนาพุทธนี้
 ๒,๕๐๐ ปี พระพุทธเจ้าอโศกฯ นี่ ๒๐๐ ปีแล้วถึงมาทำสังคายนา มันก็เท่ากับ ๒,๓๐๐..
 ๒,๐๐๐ กว่าปีนี่ศาสนา มันเผยแผ่มา

ทีนี้วัฒนธรรมประเพณี นี่รัฐต่างๆ ในโลกล่มสลายไปไม่รู้กี่รอบแล้ว ล่มสลาย
 ไปแล้วเกิดรัฐใหม่ เกิดรัฐใหม่ เมืองไทยนี่ ๗๐๐ ปี ศาสนาพุทธนี้ ๒,๐๐๐ กว่าปี แล้วบอก
 ว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ พุทธศาสนากับประเทศไทยมีมาคู่กัน แล้วพุทธ
 ศาสนามันมี ๒,๐๐๐ กว่าปี เมืองไทยมี ๗๐๐ ปีมันคู่กันตรงไหนล่ะ

ฉะนั้นเวลามันเข้ามาอย่างนี้ปั๊บ สิ่งต่างๆ นี่เราศึกษาได้นะ เราบอกว่า “ปฏิบัติแล้ว
 จึงรู้” ถ้าเราศึกษาไปแล้ว ถ้าการประพฤติปฏิบัติในพุทธศาสนา ส่วนมากสอนชี้เข้ามาที่
 หัวใจหมดเลย ถ้าสอนชี้เข้ามาที่หัวใจนะ ความรู้ความเห็นต่างๆ ในสายไหนๆ ที่เขาว่ามา
 นี่นะเราพิจารณาของเราดี

หลวงตามหาบัวท่านพูดนะ ท่านบอกเลยท่านบอกว่า “ให้ดูใจของเรา” นี่ความเกิด
 และความตายของเรานี้สำคัญที่สุด ความเกิดและความตายของเรา นี่ความเกิดและความ
 ตายของเรา เราก็พยายามจะแก้การเกิดและการตายของเรา นี่พอแก้การเกิดและการตาย
 ของเรา เราก็มีความสงสัย พอมีความสงสัยเราก็กลับไปศึกษา พอศึกษาแล้วเราก็เจอนี้ ๓

สาย ๔ สาย ๘ สายมานี้ พอ ๓ สาย ๘ สายขึ้นมา เราศึกษาไปแล้วเราจะว่าสายไหนถูกต้อง เพราะสายไหนถูกต้องเราก็จะไปวิจารณ์กันว่าสายไหนผิดสายไหนถูกต้องอย่างนี้

ถ้าสายไหนผิดสายไหนถูกต้อง แต่ใจเราทุกข์มากเลย แต่ถ้าเราย้อนกลับมา เราวางสิ่งต่างๆ ที่เราศึกษา นี่วางไว้หมดเลย แล้วกลับมาที่ว่าพุทธ โศก หรือใช้ปัญญาอบรมสมาธิ อย่างข้อที่ ๑ เห็นไหม ปัญหาที่ว่า “กราบนมัสการปีใหม่” เออ.. อันนี้เกิดจากประสบการณ์ เห็นไหม เวลาปฏิบัติขึ้นมา เราใช้ปัญญาของเราแล้วมันเกิดความรู้ ความเห็น

“จิตคือทั้งหมด วิญญาณเป็นส่วนย่อย จิตคือขาเข้า”

นี่มันเป็นการทดสอบใจเราว่าการเกิดการตาย ความรับรู้อารมณ์ของเรานี้มีมากน้อยแค่ไหน ถ้ามีมากน้อยแค่ไหน นี่มันก็มีข้อสงสัย ข้อสงสัยว่าข้อที่ ๒ นี้ เพราะเราศึกษามา ๓ สาย พอ ๓ สายขึ้นมา จิตทั้งหมดกับที่เป็นขั้นตอนนี้มันเข้ากับสายไหนล่ะ มันเข้ากับสายไหนก็ยิ่งงงไปใหญ่เลย

งขนาดไหนกว้างไว้ เป็นพวกสัจจะนิยมนะ พุทธศาสนาของเราเป็นสัจจะนิยม มีความเปลี่ยนแปลง นี้อัตวิสัย จิตมีจริงอยู่ แต่มีการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ถูกรู้.. จิตมีอยู่แต่มันมีการเปลี่ยนแปลง อารมณ์มันมีการเปลี่ยนแปลง แต่สภาพแต่ละชาติก็ตัดแต่งพันธุกรรมของจิตเราให้มันดีขึ้น.. นี่เถรวาทถือว่าอย่างนั้นละ เราถืออย่างไรนี้ให้เรารู้ได้

ถาม : นิพพานคือสิ่งที่มีอยู่เที่ยงแท้ สุนทรียตา นิพพานคือมีอยู่จริง

หลวงพ่ : มันเป็นความเห็น คือว่าไปเอา.. นี่มันเหมือนกับมู้ดดี ให้เครดิตกับประเทศในโลกนี้ว่าจะให้โลกไหนมีเครดิตมากเครดิตน้อย ก็ไปตรวจสอบในเงินคงคลังของเขาว่าประเทศนี้มีเงินเท่าไร มีเงินคงคลังเท่าไรแล้วก็จะให้เครดิตเขา

อันนี้ก็เหมือนกัน สายต่างๆ เราไปศึกษาแล้ว กับเราไปให้เครดิตเขา เรามีความเชื่อถือเขามากน้อยแค่ไหน แล้วเราจะปฏิบัติแค่ไหน แต่เงินของเราล่ะ.. แม้แต่ในประเทศไทย นี่เมืองไทยมีเงินคงคลัง มีความมั่นคงของการคลังเราสูงมาก แต่เงินในกระเป๋าเราไม่มีเลย เงินในกระเป๋าเราไม่มีเลย แต่ถ้าในประเทศไทยนี่เงินคงคลังมีความเข้มแข็งมาก แล้วเงินในกระเป๋าเราก็มีคุณธรรมของเราด้วย เราจะเข้าใจทุกๆ อย่าง

ฉะนั้นเรื่องจิตต่างๆ จิตที่มันเป็นเจตสิกนี้เราถึงบอกว่า “ปฏิบัติแล้วจึงรู้”

เพราะเขาถามมาทีละข้อๆ นะ จะตอบทีละข้อๆ เย็นนี้ถึงจะจบนะ ฉะนั้นอันนี้เราตอบไปเพราะว่ามันเป็นปริยัติไง มันเป็นปริยัติแล้วมันเป็นสายต่างๆ ด้วย

“จิตมีอยู่จริง อยู่ในสภาพต่างๆ” ใ้มนี่มันก็อยู่ที่คำสอน มันเหมือนกับเซน เหมือนกับอะไรใหม่ๆ เชนนี้เขาเป็นพวกมหายานเขาเป็นอาจารย์วาท คือถ้าอาจารย์สอนแล้วลูกศิษย์จะเชื่อตามอาจารย์นั้น ฉะนั้นเวลาเป็นมหายานแล้วเขายังแยกย่อยออกไปว่าเป็นสายไหนๆ วัชรญาณต่างๆ เพราะมันเป็นอาจารย์วาท คือเชื่อหัวหน้าว่าอย่างนั้นละละ หัวหน้าว่าอย่างไรก็เชื่อตามหัวหน้าไปก่อน

อาจารย์วาท.. อาจารย์มีความรู้มีความเห็นอย่างไร ถ้าอาจารย์เก่ง อาจารย์ที่มีถึงที่สุดแล้วสอนถึงที่สุดได้ แต่อาจารย์ที่มีความรู้ขนาดไหนก็สอนตามนั้น แล้วลูกศิษย์เชื่อตามอาจารย์ อาจารย์ได้แก่นั้นลูกศิษย์จะไปไหนละ ลูกศิษย์ก็ได้แก่นั้น

นี่คืออาจารย์วาท สายมหายาน เพราะวัฒนธรรมเขาเป็นอย่างนั้น ขงจื้อต่างๆ แล้วเป็นเซน เป็นเต๋า อันนี้ถ้าเราศึกษาพุทธศาสนาด้วย ศึกษาวัฒนธรรมของเขาด้วยมันจะเห็นภาพหมดเลย ถ้าเห็นภาพต่างๆ ไปมันก็เป็นปริยัติ มันเป็นทฤษฎี ฉะนั้นพุทธศาสนา นี่สอนเข้ามาที่ใจของเรา แล้วถ้าเราแก้ไขของเราแล้ว นี่สิ่งต่างๆ เข้าใจได้หมด แล้วมันเกิดความสังเวชเรื่องของวัฏฏะของโลกนี้

ดูสิพุทธศาสนานี้ออกไปจากชมพูทวีป ออกไป ๘ สาย ความรู้ความเห็นของศาสนาพุทธแตกต่างออกไป แต่ความรู้ความเห็นของศาสนาพุทธนี้ ถึงที่สุดถ้าพูดถึงผู้ที่ปฏิบัติในสายต่างๆ ถ้าเขาสิ้นสุดแห่งทุกข์หมดเขาก็คือเป้าหมายเดียวกัน ทีนี้พอเป้าหมายเดียวกัน นิพพานมันคืออะไรละ นิพพานมันคืออะไร

นิพพานสิ่งที่มีอยู่ สิ่งที่ไม่ได้อยู่อะไรนี้.. นิพพานมันก็คือนิพพาน แล้วนิพพานนี้ นิพพานถ้ามันเป็นความจริง นี่เพียงแต่ว่าคนจดจารึกมันแตกต่างกันไป อย่างเช่นนิพพานในมหายาน เห็นไหม ลูกขึ้น เม้มปากแล้วนั่งลง.. มันพูดออกมาไม่ได้ ที่ว่ามานันก็เป็นสมมุติทั้งหมด

ฉะนั้นเราบอกว่าจิตพระอรหันต์ ก็เลยบอกว่าไม่มีหรือจิตพระอรหันต์ไม่มี.. เขาสมมุติว่าจิต สมมุติมาเพื่อจะพูดกันไง คือบัญญัติศัพท์ภาษาขึ้นมาเพื่อจะคุยกัน แต่ความจริงมันพ้นจากสมมุติบัญญัติไปทั้งหมด นิพพานคือพ้นจากสมมุติ พ้นไปหมดเลย แต่บัญญัติศัพท์ไว้ว่าจิต ! จิตพระอรหันต์ แล้วจิตพระอรหันต์กับจิตปุถุชน จิตพระอรหันต์กับจิตกิเลสแตกต่างกันอย่างไรละ อ้าว.. จิตพระอรหันต์เป็นจิตพระอรหันต์ใช่ไหม แล้วจิตปุถุชนจิตเราจิตกิเลสเนี่ย แล้วจิตกิเลสกับจิตพระอรหันต์มันแตกต่างกันอย่างไร

มีอยู่อันหนึ่งตอบไปแล้ว เรื่อง “สมมุติว่าจิต” จิตไม่มีหรือ พระอรหันต์ไม่มีจิต ถ้ามีจิตคือมีภพ แต่มันเป็นสมมุติไง สมมุติเป็นภาษาที่เราจะมาสื่อกัน ฉะนั้นเวลาที่ว่าเป็นนิพพานแล้วก็พูดออกมาๆ พอพูดออกมาปั๊บนี่มันเป็นสมมุติ แล้วทีนี้ลูกศิษย์ลูกหาเขาจดกันนี่เขาตีความนะ ตีความสมมุตินั้นละ พอตีความสมมุติแล้วมันก็แตกไปใหญ่เลย ยิ่งตีความไปยิ่งตกทะเล ตีความไปตีความมาเอาปืนมายิงกันนะ แบ่งข้างยิงกันดีกว่า อาจารย์เดียวกันนี้แหละแล้วแบ่งข้างเลย ยิงกัน ! ยิงกัน ! เพราะตีความนี้ไง

เพราะเข้าไม่ถึงใช่ไหม แต่ถ้าเข้าถึงแล้วจบ.. ไม่ยิงเลยไม่ยิง มันเป็นอย่างนี้ ! มันเป็นอย่างนี้ ! กอดคอกันร้องไห้ นะ แต่ถ้ามีความขัดแย้งแบ่งฝักแบ่งฝ่ายแล้ว แบ่งข้างแล้วยิงกัน แต่ถ้ามีความเข้าใจกัน กอดคอกันนะ ลูกศิษย์อาจารย์เดียวกันนะ จะสำนึกถึงอาจารย์ของตัวเอง สำนึกบุญคุณพระพุทธเจ้า กอดคอแล้วสังเวชว่ากิเลสมันทำพวกเราได้นขนาดนี้ กิเลสมันหลอกพวกเรา แล้วแบ่งพวกเราเป็น ๒ ฝัก ๓ ฝ่ายแล้วทะเลาะกันเอง

เวลาถ้ามันเป็นกิเลสนี้มันเป็นอย่างนั้น แต่ถ้าเป็นธรรมไม่มีหรือ ไม่มี เพียงแต่ที่เราพูดนี้เพราะอะไร เพราะมันเป็นปัญหาของคำถาม มันเป็นปัญหาที่มา เราจะพูดให้มันจบไป

ฉะนั้นถ้าพูดถึงความจริงแล้วนะ ความจริงมีหนึ่งเดียว คือว่าอริยสัจมีหนึ่งเดียว นิพพานมีอันเดียวเหมือนกันหมด แต่ถ้านิพพานไม่เหมือนกันแสดงว่าคนหนึ่งผิดคนหนึ่งถูก นิพพานอันหนึ่งถูก นิพพานอันหนึ่งผิด แต่ถ้านิพพานอันเดียวเหมือนกันแล้วไม่มีเถียงกันเลย นิพพานคือนิพพาน แต่ถ้าเถียงกันนะมันมีนิพพานอันหนึ่งผิด นิพพานอันหนึ่งถูก หรืออาจจะผิดทั้งคู่ก็ได้ เถียงกันทั้งคู่ เถียงกันไปเถียงกันมาผิดทั้งคู่เลย เลยหานิพพานไม่เจอ

ถาม : ลูกไม่เคยปฏิบัติ นั่งสมาธิ พอนั่งสมาธิหรือการเดินจงกรมจิตจะไม่สงบ จิตจะคิดนู่นคิดนี่ทำให้ไม่สามารถนั่งสมาธิและเดินได้นานค่ะ

หลวงพ่ : เวลาเราคิดถึงทางโลกนะ เวลาเราคิดทางโลกเราคิดได้ตลอด แต่เราคิดถึงทางธรรมนี่เราคิดไม่ได้ เห็นไหม คุณภาพจิตรกรรมฝาผนังสี นี้เวลาวาดภาพสวรรค์ชั้น ไหน พรหมชั้น ไหน นรกชั้น ไหน เขาวาดได้หมดเลยเพราะอะไร เพราะจิตของพวกเขาไม่เคยเกิดเคยตายในวัฏฏะ แต่พอให้วาด โสดาบัน ให้วาด สกิทาคา ให้วาด อนาคา ให้วาด นิพพาน ไม่มีใครวาดได้ เว้นไว้แต่สุญญตามันชีดวงกลมไว้.. นี่สุญญตา ! วงกลม แล้ววงกลมมันก็ยังคงอยู่

นี่ไง แล้วทีนี้เราจะย้อนกลับมาที่นี้ เห็นไหม จิตที่ไม่เคยผ่าน.. เราอยู่กับโลกมา เราอยู่กับโลก เราศึกษามาได้ ถ้าศึกษาได้นะทำงานได้หมดเลย แล้วเวลาให้นั่งสมาธินี้ทำไมนั่งไม่ได้ล่ะ นั่งไม่ได้เพราะเราไม่เคยปฏิบัติ พอนั่งไม่ได้ไม่เคยปฏิบัติ นี่มันอยู่ที่ศรัทธา จริต พุทธ จริต พุทธ จริตคือผู้มีปัญญา พุทธ จริตนี้มันสงสัยไปหมด นู่นก็ไม่มีเหตุผล ไม่ได้ ต้องศึกษาไปหมดเลย แล้วไปพุทโธ พุทโธนี้มันพุทโธไม่ลงหรอก เพราะพุทโธ พุทโธนี้มันศรัทธา จริต คือความเชื่อ นำ ความเชื่อความมั่นคง นำ

ถ้าความเชื่อความมั่นคง นำ เพราะเราเชื่อมั่น เราเชื่อมั่นว่าพระพุทเจ้าสอนจริง เราเชื่อมั่นว่าพระพุทเจ้าทำได้จริง เราก็นี่พุทโธ พุทโธ พุทโธ พุทโธ อะไรมาบอกไม่เชื่อ เชื่อพุทโธ พุทโธ พุทโธ เราเชื่อมั่นมันลงได้ แต่ถ้าเป็นพุท จริตคือพวกนี้ ปัญญาชน ปัญญาชนพุทโธไม่ได้ เพราะพุทโธมันเหมือนกับการท่องจำ พุทโธมันเหมือนกับสภาวะของโรงงานอุตสาหกรรม มันออกมาตามัน มันเป็นอย่างนั้น มันเป็นอย่างนั้นเอง ฉะนั้นมันเลยไม่ยอมรับ ไม่ยอมรับก็ต้องใช้ปัญญา ถ้าใช้ปัญญานะปัญญา ตริกในธรรม พอตริกในธรรมนี้เขาเรียกปัญญาอบรมสมาธิ ถ้าปัญญาอบรมสมาธินี้ปัญญาใคร่ครวญเข้ามา

นี่เพราะว่าเราจะต้องใช้อุบายใช้วิธีการหาใจของเราเอง เวลาทุกข์ แก้ว แหวน เงิน ทองไม่ทุกข์กับเรา เวลาสุขนะ โอ้โฮ.. ใส่แก้ว แหวน เงิน ทองนี้สุขมากเลย เวลาทุกข์นะก็เหมือนกันเท่าเดิมนี่แหละ มันไม่เห็นช่วยเราสุขได้เลย ฉะนั้นเวลาสุขทุกข์นี้มันไม่ได้

อยู่ที่แก้วแหวนเงินทอง ไม่ได้อยู่ที่เนื้อหนังมังสา มันอยู่ที่หัวใจ ! หัวใจสุขหัวใจทุกข์มันอยู่ที่หัวใจ

ฉะนั้นเวลาเราจะปฏิบัตินี่เราจะค้นหาใจของเรา ใจของเรานี้เป็นนามธรรม เป็นนามธรรมที่ว่าไม่ใช่วัตถุสิ่งใดที่มันจะวัดค่าได้ แม้แต่ทางการแพทย์เขาก็วัดแค่คลื่นหัวใจนี้ได้เท่านั้น แต่พระพุทธเจ้าสอนเรื่องหัวใจ สุขทุกข์จริงๆ มันอยู่ที่ใจ ฉะนั้นสุขทุกข์จริงๆ นี่เราเชื่อพุทธศาสนาว่าสุขทุกข์จริงๆ อยู่ที่ใจ เราพยายามจะเริ่มให้หัวใจเรารู้จักสุข รู้จักทุกข์ เราต้องเริ่มค้นหาหัวใจของเรา

ถ้าค้นหาหัวใจของเรา เราตั้งสตินั่นล่ะเราตั้งพุทโธ หรือปัญญาอบรมสมาธิคือมีสติ นั่นล่ะเริ่มต้นค้นคว้า เริ่มต้นนับหนึ่งที่เราจะค้นคว้าหาใจของเรา แต่เริ่มค้นคว้าปั๊บเริ่มต้น เห็นไหม เริ่มต้นถ้าเราไม่ขยับง้ามมันก็ไม่ขยับ พอเราขยับง้ามก็จะขยับ เราไปยืนที่แสงแดดสี เรากางแขนขาอย่างไร งาก็จะออกมารูปแบบนั้น ถ้าจิตของเรา จิตของเรานี้เราไม่กำหนดพุทโธ ไม่ได้ควบคุมสิ่งใด มันก็อยู่ตามสบายของมัน พอเริ่มต้นขยับจะจับมันนะ คูสิมันขยับของมัน แล้วจับนี่จับไม่ถูก เห็นไหม

คุณะเราถามตัวเองให้เป็นกรณีศึกษา ถามตัวเองว่าเรามีปัญญาแค่ไหน ทุกคนจะว่าเราฉลาด แล้วเราฉลาดทำไมเราค้นหาตัวเราไม่เจอล่ะ อ้าว.. แล้วฉลาดไหนว่าฉลาดล่ะ ต้องสรุปว่าเรานี้โง่งนำคูเลย เพราะเราฉลาดเรื่องของคนอื่น เราฉลาดเรื่องของตัวเองไม่ได้ แต่เราไม่สามารถรู้จักตัวเราเองเลย แต่ถ้าเราตั้งสติของเรา เราค้นคว้าของเรา เราจะเข้าไปหาหัวใจของเรา เราจะต้องเริ่มต้นจากหญ้าปากคอก

คำว่ายากไหม.. ยาก ยาก ! เพราะการศึกษาสืบค้นทางวิทยาศาสตร์ การศึกษาสืบค้นออกไปจากภายนอก ตัวจิต ตัวพลังงานถ้าส่งออกข้างนอกนี้มันชำนาญนัก มันจะไปกว้านเอาความสุขความทุกข์มาทับถมมัน แต่เวลาทวนกระแส พระพุทธเจ้าบอกธรรมะของพระพุทธเจ้าคือการทวนกระแส การทวนกระแสคือเอาตัวจิต เอาความรู้ของจิตเข้าค้นหาตัวมัน แต่ถ้ามันส่งออก เห็นไหม คูสิคนออกทำงานนอกบ้านเก่งทุกคนเลย บอกให้กลับมามีงานบ้านนี้ไม่มีใครเอานะ ไม่มีใครอยากกลับทำงานบ้านเลย อยากทำงานข้างนอก ทำข้างนอกมันอิสระ

นี่จิตส่งออก ทางที่ว่าเราสืบค้นทางวิชาการของเรา แต่เวลาเอาจริงนะ เวลาเอาจริง เราจะเอาเข้านี้มันจะมีความลำบาก.. ที่เราพูดนี้เราพูดถึงเหตุผลไง ถามปัญหาขึ้นมาเราถามถึงเหตุผลว่าทำไมเราทำไม่ได้.. เราทำไม่ได้ นี่ทุกคนรู้ผิด รู้ถูก รู้ชั่ว รู้ดี แต่ทำไมเราฝืนความรู้สึกเราไม่ได้ ถามตรงนี้ ทุกคนนะรู้ผิด รู้ถูก รู้ชั่ว รู้ดีนะ แต่มันก็ไหลไปกับเขาเออ.. ทำไมมันไหลไปละ ทำไมจิตมันไหลไปกับเขา เพราะขาดการฝึกฝนนี่ไง

ถ้าเราฝึกเราฝนนะ รู้ผิด รู้ถูก รู้ชั่ว รู้ดี แล้วเอ็งรู้แล้วเอ็งรู้จักอะไร เอ็งมีสติไหม นี่เตือนตัวเองไว้ เห็นไหม รู้ผิด รู้ถูกแล้วพัฒนาใจของเรา ถ้าใจของเรารู้ผิด รู้ถูกมันก็ผิดนะไม่ไป.. ถูกนะ นี่หลวงตาบอกว่าถ้าเราพุทโธ พุทโธนะมันเหมือนรถ รถเรา ทุกคนบอกว่ารถนี้เครื่องแรงเท่าไร คันเร่งเร่งได้เท่าไร แต่ไม่มีใครบอกหรือว่ารถนี้เบรกดีเท่าไร เบรกดีขนาดไหน ถ้าเบรกไม่ดีหัวทิ่ม

ถ้ามันไม่ดีเราก็เบรก.. เบรกไว้ เบรกไว้ สิ่งที่เบรกไว้คือตั้งสติไว้ ฝืนไว้ ฝืนไว้ แต่ถ้ามันดีนะ พุทโธ พุทโธ เห็นไหม เหยียบคันเร่ง เหยียบคันเร่ง เหยียบคันเร่ง.. เราจะทำคุณงามความดีของเรา นี่เราต้องฝึกอย่างนี้ จะภาวนาได้หรือภาวนาไม่ได้ อยู่ที่การฝึกของเรา ตั้งสติของเราไว้ ถ้าเวรกรรม ไม่มีหนักหนาจนเวรกรรมมาตัดช่องให้ทำไม่ได้เลยนะ

มันมีเหมือนกันนะเวรกรรมบางทีสร้างมามากทำอะไรไม่ได้เลย เรามีพระเพื่อนองค์หนึ่ง อยากท่องปาติโมกข์นัก พอจับปาติโมกข์ที่ไรปากเน่าทุกทีเลย มันเกี่ยวอะไรกับการท่องละ พอท่องปาติโมกข์นี้ปากเน่าเลย พอวางปาติโมกข์ปากก็หาย อ้าว.. มันเกี่ยวอะไรกับตัวหนังสือละ นี่กรรมของคนนะ คนทำกรรมอะไรมา มันจะให้ผลอย่างนั้นละ ฉะนั้นคนที่ทำไว้ตอนนี้อธิบาย โอ๊ย.. ทำอย่างนั้นไม่มีกรรมๆ พอเกิดถึงเวลานั้นมันมาเอง มันมาเองไม่ต้องห่วง มันมาเองโดยของมันเลย

หียบหนังสือปาติโมกข์นะปากเน่า อยากจะสวดปาติโมกข์มากเพราะสวดปาติโมกข์นี้ทำ การแทนพระพุทธรเจ้า คือช่วยงานในหมู่สงฆ์ เวลาสวดปาติโมกข์ สวดไม่ได้เลย สวดที่ไรปากเน่าทุกที วางทิ้งเลยนี้หาย.. นี่เราบอกว่าถ้าภาวนานะ ถ้ากรรมมันไม่ตัดช่องจริงๆ นี่เราทำได้ แต่คนเรานี้เวรกรรมมันมี ถ้าคำว่าเวรกรรมมันมี อันนั้นเราต้องทดสอบ ฉะนั้นเราตั้งใจของเราไง ตั้งใจของเรานะตั้งสติไว้

ที่เราพูดนี้เราให้ใช้ปัญญา ใช้หาเหตุผล เรานะเราจะแก้ปัญหของเราได้ด้วยปัญญา ปัญหานี้มันต้องหาเหตุผลกับตัวเราเอง ว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งดีหรือไม่ดี.. ดี เราได้อยู่ภวานานี้เป็นสิ่งที่ดี ถ้าเราทำความสงบของใจนี้มันเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุดด้วยอริยทรัพย์ ทรัพย์ที่ตกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้ แบนกั้นเอาไปฝากธนาคาร ถ้าธนาคารล้มยังสูญเปล่าเลย แต่ไอ้ทรัพย์อันนี้นะอยู่กับใจไม่ต้องเอาไปฝากใคร ฝากใจเราไว้มันเป็นอริยทรัพย์

เรากำลังหาอริยทรัพย์อยู่ ทรัพย์ที่มันเป็นทิพย์ ทรัพย์ที่จะไปกับเรา นี่ถ้าถามว่ามันยากไหม.. ยาก ยากแล้วเราก็ตั้งใจของเรานะ ตั้งใจของเรา ผ่อนคลายมันให้หมดเลย แล้วพุทธโฆของเราไปเรื่อยๆ ถึงก็ช่าง ไม่ถึงก็ช่าง เฉพาะกิริยากระทำ แต่จิตใจเราทำของเราจริง แต่ถ้าเราบอกว่าเราทำอย่างนั้น ปฏิบัติ ๕ ชั่วโมงต้องได้สมาธิเท่านั้น ปฏิบัติ ๒ ชั่วโมงต้องได้สมาธิเท่านั้นนี่มันเครียด เราไปเหตุผลอนาคตมาบีบบังคับตัวเราทำไม เราจะต้องทำของเรา ถ้าได้ก็ถือว่าได้ ไม่ได้ก็ถือว่าได้ทำแล้ว

ขณะที่เราเดินจงกรม เห็นไหม นี่เขาเรียกว่าบุญ กิริยาวัตถุ เราจะนั่งจะนอนอย่างไรก็ได้ เรามานั่งสมาธินี้บุญ บุญเพราะเราเสียสละกิริยา กิริยาที่เรามีความสุข เราเสียสละกิริยาของเราเพื่อเป็นกิริยาสำรวมถวายพระพุทธเจ้า พุทธโฆ พุทธโฆ พุทธโฆ เห็นไหม บุญเกิดตรงนี้.. เดินจงกรม เราเอากายของเราทั้งกายนี้บูชาพระพุทธเจ้า ได้ก็ไม่ได้ก็ถือว่าได้บุญแล้ว เราได้บูชาพระพุทธเจ้าแล้ว ด้วยร่างกายของเรา ด้วยเจตนาของเรา ด้วยความตั้งใจของเรา

เราได้ถวายบูชา ยกร่างกายนี้ทั้งร่างกายบูชาพระพุทธเจ้าไปแล้ว แล้วเราจะไปเสียใจอะไร ได้ก็ไม่ได้ ไม่ได้ก็ถือว่าได้ทำบุญแล้ว สบายใจ.. ได้ก็ไม่ได้ เพราะได้บูชาพระพุทธเจ้าแล้ว เอาอาหารมาถวายพระนี่ โอ้อโฮ.. ประเคนถวายพระไป นี่เอาร่างกายทั้งหมดถวายพระพุทธเจ้า พุทธโฆ พุทธโฆ พุทธโฆนี้บุญ ! กิริยาวัตถุ

บุญ ! กิริยาวัตถุ.. กิริยาที่เราได้ทำนี้เป็นกิริยาของบุญ เราได้ตั้งใจทำแล้ว แล้วตั้งใจทำของเรา ถ้ามันประสบความสำเร็จ อิม.. เราก็เป็นศาสนทายาท เราก็เป็นศากยบุตร เป็นบุตรขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคนหนึ่งที่เราได้ทำ แล้วได้ประสบผลสำเร็จ

เราเป็นศาสนาทายาทนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพาน เห็นไหม บอกพญามารมันคลใจ “เมื่อใดภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ไม่สามารถกล่าว แก่คำจาบจ้วงของลัทธิต่างๆ ได้ เราจะไม่ยอมนิพพาน”

เผยแผ่ศาสนามา ๔๕ ปี มารก็นิมนต์มาตลอดนะ จนวันสุดท้ายวันมาฆะฯ นะ

“บัดนี้ ! ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาเข้มแข็ง สามารถกล่าวแก่คำจาบจ้วงของ ลัทธิต่างๆ ได้ อีก ๗ เดือนข้างหน้าเราจะนิพพาน”

พระพุทธเจ้าฝากศาสนาไว้กับพวกเราไง ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เราเป็น อุบาสก เป็นอุบาสิกา เป็นศาสนทายาท เป็นเจ้าของศาสนา ถ้าเราปฏิบัติแล้วมันได้สัมผัส เห็นไหม เราเกิดความเป็นจริงขึ้นมาในหัวใจ นี่เราได้ของจริงของเรา นี่ธรรมของเรา ความรู้สึกของเรา เพื่อประโยชน์กับเรานะ เอวัง